

buvo gaminami tik iš geležies. Papuošalai ir toliau buvo gaminami iš žalvario, gintaro, geležies. Pasirodė sidabro ir sidabru puoštų dirbinių, kurių daug būta V—VII ir IX—XIII a.

4. Mūsų eros pirmaisiais šimtmečiais dėl didelio metalinių dirbinių poreikavimo atskiros amatininkų šeimos jau galėjo atsiskirti nuo žemdirbystės. Galutinis jų atsiskyrimas įvyko tik klasinėje visuomenėje, kada kalviai galėjo gaminti įrankius plačiam rinkai.

5. Metalų panaudojimas gamyboje vystė prekybą. Mainais už gyvulius, brangiųjų žvėrių kailius, vašką ir gintarą buvo įsigyjama reikalingų metalinių dirbinių ar jų žaliavos. Besiformuojant klasiinei visuomenei, ankstyvojo feodalizmo laikais sidabru ir kitiems turtams grobti buvo organizuojami karo žygiai į kaimynines sritis.

XVI—XVII a. MEDINIAI GYVENAMIEJI PASTATAI VILNIAUS ŽEMUTINĖS PILIES TERITORIJOJE

A. TAUTAVIČIUS

Nuo 1955 m. rudens Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, šalia senojo pilies arsenalo, šiaurinėje Gedimino kalno papėdėje vykdomi archeologiniai kasinėjimai. Čia iki 1957 m. rudens ištirtas apie 1200 m² plotas, atkasta dalis Onos—Barboros bažnyčios arba Žygimanto Augusto statyto mauzoliejaus liekanų, rastos iki XVI a. vidurio stovėjusios senosios Onos bažnyčios liekanos, atkasta XVI a. viduryje pastatyta apie 9—10 m aukščio masyvi siena, stiprinanti staigų Gedimino kalno šiaurinį šlaitą, surinkta daug įvairios būtinės medžiagos¹. Be kitų įvairių liekanų, čia aptiktos ir dviejų medinių pastatų liekanos. Pastatai, bendralaikiai su naująja Onos—Barboros bažnyčia, stovėjo čia XVI a. antrojoje pusėje ir XVII a. pirmojoje pusėje. Straipsnyje skelbiama duomenys liečia šiuos du pastatus.

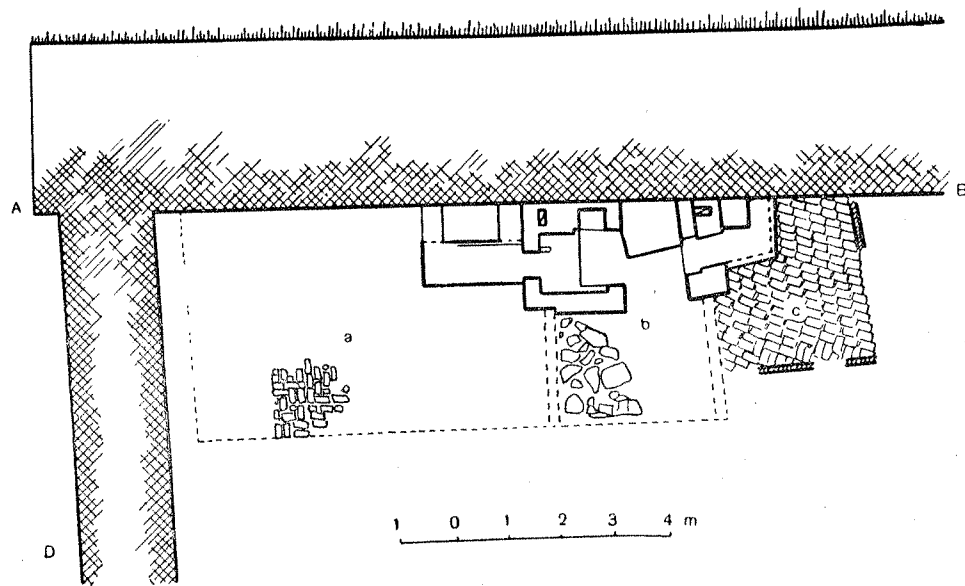
Pirmasis pastatas buvo pristatytas prie kalno šlaitą stiprinančios sienos rytinio galo, į pietryčius nuo Onos—Barboros bažnyčios absidos. Masyvi, apie 3 m storio siena kalno šlaitui sustiprinti buvo išmūryta XVI a. viduryje, kai, ruošiantis statyti Onos bažnyčios vietoje naują, didesnę bažnyčią — karališkąjį mauzoliejų, buvo nukasta dalis kalno šlaito papėdėje ir mūrine siena reikėjo sustiprinti likusį staigų skardį. Rytiniame sienos gale buvo išmūryta eilė keturkampių 35×35 cm dydžio ir 35—40 cm gylis nišų balkiams 2,4 m nuo kiemo paviršiaus. Tai rodo, kad, jau mūrijant šlaitą stiprinančią sieną, buvo numatyta prie jos galo pristatyti pastatą. Šio pastato išlikusias menkas liekanas sudaro dalis krosnių, plytomis grįstos aslos gabalai, kai kur nežymūs pėdsakai buvusių medinių sienų. Pietinę-pietrytinę šio pastato sieną atstojo masyvi kalno šlaitą stiprinanti siena, o likusios sienos pėdsakų taip pat jau nebuvo. Atrodo, kad ji ėjo palei išlikusią aslos kuota. Tinko pėdsakai, nišos balkiams ir grindų liekanos rodo, kad pastatas buvo apie 12 m ilgio. Jame buvę trys kambariai (1 pav.).

Rytiniame gale buvęs didžiausias kambarys, apie 6 m ilgio ir 4,5 m pločio. Galinės sienos iš rytų pusės nelikę nė pėdsakų. Ji turėjo eiti lygiagrečiai su mūrine siena, kuri skyrė senojo arsenalo teritoriją nuo bažnyčios kiemo ir rėmėsi į šlaitą stiprinančios sienos rytinį galą. Tarp šios mūrinės sienos ir rytinio pastato galo buvo vos apie 50 cm pločio tarpas. Šiaurinės vakarų sienos pėdsakų taip pat jau nebuvo. Atrodo, kad ji ėjo palei išlikusią aslos grindinio kraštą. Šioje sienoje turėjo būti langai. Šis kambarys buvęs išgrįstas paprastomis keturkampėmis plytomis, kurios klotos tiesiog ant smėlio viena šalia kitos. Jos nesurištos jokių skiediniu. Išlikusi tik nežymi grindų dalis.

Kambario pietiniame kampe buvusi gana sudėtinga apie 3,6 m ilgio krosnis. Ji buvo pastatyta pagal kalno šlaitą stiprinančią sieną. Ši didžiulė kros-

¹ A. Tautavičius, 1955—1957 m. kasinėjimai Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje. — Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, serija A, 1 (4), 91—111 (1958).

nis yra tarsi iš dviejų dalių. Vakarinė 1,9 m ilgio krosnies dalis mūryta ištaisai iš plytų, ji buvo apie 2 m aukščio. Taigi, krosnies viršus beveik siekė lubas, nes, sprendžiant pagal nišas sienoje, patalpos buvo apie 2,4 m aukščio. Krosnies šonai 80 cm ilgesni ir, norint ją pakurti (pakuriama iš vakarinio galo), reikia tarsi į ją įeiti. Pakura yra 37 cm aukščiau aslos, 108 cm pločio ir tik 82 cm ilgio. Rytiniame krosnies gale buvusi 43 cm pločio anga, už kurios apie 60 cm nuo šlaitą stiprinančios sienos eina 1,7 m ilgio ir 80 cm pločio

1 pav. Pirmojo gyvenamojo pastato, pristatyto prie kalno šlaitą stiprinančios sienos, planas: A—B — kalno šlaitą stiprinanti siena; A—D — siena, jungianti arsenalo pastatus su šlaitą stiprinančios sienos rytiniu galu; a ir c — kambariai; b — virtuvė

iš plytų mūrytas pamatas. Viršutinės pamato plytos surištos moliu. Ant pamato, jo pakraščiais, išmūryta išilgai padėtų plytų eilė, o aukščiau ši krosnies dalis mūryta iš vazono formos neglazūruotų koklių. Jie turi apskritą 8—10 cm skersmens dugną ir yra apie 14 cm aukščio. Koklių viršutinė dalis iš šonų taip suspausta, kad įgavusi keturkampę 14×14 cm dydžio angą (2 pav.). Kokliai mūrijant buvo dedami apvaliais dugnais į vidų ir angomis į išorę ir surišami tik gana storu molio sluoksniu. Keturkampės koklių angos išorėje remdavosi viena į kitą, ir krosnies paviršius išeidavo akytas, kaip bičių korys. Koklių dugnai ploni, aprūkę. Matyt, tokios krosnys, turėdamos didžiulį paviršių ir plonas sieneles, labai gerai šildydavo patalpą, nors ugnis šių koklių beveik nepasiekdavo. Į šią iš koklių mūrytą krosnies dalį patekdavo tik šiluma ir dūmai iš vakarinės, ištaisai iš plytų mūrytos krosnies dalies. Atrodo, kad krosnis buvo kūrenama ne tik kambariui apšildyti, bet čia buvo gaminamas ir valgis, nes pakura gana plati, aukšta, o ilgesniuose krosnies šonuose yra buvusios išmūrytos nišos įvairiems daiktams šiltai padėti.

Iš plytų mūrytos krosnies dalies šiaurės vakarų šone išlikę buvusių įmūrytų apie 25 cm storio rąstų galų lizdai. Vadinasi, į krosnies šoną rėmėsi kambario pietvakarių siena, atskirianti plytomis išgrįstą ir koklinės krosnies šildomą kambarį nuo gretimos negrįstos patalpos. Ši gretima patalpa buvo 2,85×4,5 m dydžio. Iš jos buvo pakuriama krosnis, joje ant aslos rasta nemažai pelentų, smulkių angliukų. Atrodo, kad šią patalpą galime vadinti

virtuvė. Virtuvės šiaurės rytų kampe buvo padrikas gana stambių akmenų grindinys. Čia galėjo būti sudedamos malkos. Didelę virtuvės dalį užima jau aprašytos krosnies vakarinis galas, mūrytas iš plytų. Be to, prie krosnies kampo ir šlaitą stiprinančios sienos primūrytas 1,03 m aukščio keturkampis 1,1 m ilgio mūras lygiu viršumi. Jis rytiniame gale yra 1 m, o vakariniame — 85 cm pločio. Kam šis mūras buvo reikalingas, kas ant jo buvo laikoma, lieka neaišku.

2 pav. Vazono formos koklis

Prie šio neaiškios paskirties mūro vakarinio galo buvo primūryta antra krosnis, kuri buvo pakuriama iš tos pačios virtuvės ir šildė vakariniame pastato gale buvusį 3×2,8 m dydžio kambarį su rūpestingai plytomis išgrįsta asla. Grindų pakraščiuose išlikusios nežymios smėlyje gulėjusių rąstų liekanos. Šis kambarys mažesnis už rytiniame gale buvusį kambarį, nes ir šis namo galas siauresnis, jis buvo tik 3 m pločio, tuo tarpu kai rytinis galas buvo 4,5 m pločio. Pastato vakarinį galą teko žymiai susiaurinti, nes priešingu atveju jis būtų rėmėsis į Onos—Barboros bažnyčios absidą. Dabar tarp bažnyčios absidos ir namo lieka apie 1,9 m pločio tarpas.

Vakarinį kambarį apšildė kita, panaši į pirmąją, krosnis. Jos 80 cm ilgio rytinė dalis mūryta iš plytų ir 53 cm aukštyje nuo žemės paviršiaus turi 50 cm pločio pakurą. Taigi krosnis buvusi mažesnė ir žemesnė. Jos skliautas prasidėjo apie 40 cm aukščiau krosnies pado. Į plytomis išgrįstą kambarį įeinanti 0,90×1 m dydžio krosnies dalis turėjo 30 cm aukščio iš plytų mūrytą pamatą, ant kurio mūryta krosnis jau iš tokių pat vazono formos neglazūruotų koklių. Čia rasta dar kelių tokių įmūrytų koklių liekanų. Nei vienos, nei kitos iš koklių mūrytos krosnies dalies aukščio nepasisekė nustatyti. Kaip matome, krosnis buvo gana didelė tokiam mažam kambarėliui. Tai buvo būtinai reikalinga, nes į šį šiaurinėje kalno pašlaitėje stovintį pastatą niekada nepatekdavo saulė.

Į šios antrosios krosnies iš plytų mūrytą dalį rėmėsi skersinė rąstų siena, skirianti plytomis grįstą vakarinį kambarį nuo virtuvės. Apatinio rąsto galui po krosnies pamatu palikta keturkampė skylė.

Tai pirmas Vilniuje aptiktas XVI a. antrosios pusės pastatas, buvęs su krosnimi iš neglazūruotų vazono formos koklių. Tokie kokliai buvo paprasčiausi, jiems gaminti nereikėjo jokių formų. Juos galėjo gaminti kiekvienas puodžius, todėl jie buvo labai plačiai paplitę ir dažnai laikomi seniausiu koklių forma. Antai, Lenkijoje jie buvo naudojami jau nuo XIV a., tik iš pradžių buvę kiek ilgesni². Kartais jų ilgis siekdavęs iki 25 cm. Tokių koklių rasta Volynės piliakalniuose³. Gana plačiai jie buvo vartojami Lietuvoje. Daug tokių koklių ir jų fragmentų iš Vilniaus miesto yra Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos-etnografijos muziejaus fonduose Vilniuje. Jų tikslesnė metrika nežinoma. Rasta tokių koklių ir Trakų salos pilyje⁴. 1957 m. vasarą tokių pat neglazūruotų vazono formos koklių fragmentų rasta ir Aukštadvario piliakalnyje XIV—XVI a. sluoksnyje⁵. Tai rodytų, kad tokie kokliai XVI a. buvo vartojami ne tik miestuose bet ir dvaruose-pilyse.

Iki šiol nebuvo aišku, kaip tokios krosnys atrodė. Antai, A. Swiechowska, rašydama apie Varšuvos koklius, nurodo, kad iš tokių koklių buvo mūrijami tik du į kambarį atsukti «fasadiniai» krosnies šonai, o kitos dvi krosnies sienelės plūkiamos iš molio⁶.

XVI a. antrojoje pusėje Vilniuje statomos iš tokių koklių krosnys buvo daug sudėtingesnės. Iš vazono formos koklių buvo statoma tik dalis krosnies, tarsi «reflektorius», kuris perduodavo šilumą kambariui iš krosnies. Kad į švarius kambarius nerūktų dūmai, krosnys buvo pakuriamos iš gretimoms «juodos» patalpos.

Tuo būdu, turime medinį pastatą su švariais galiniais kambariais, kurie buvo su plytomis išgrįsta asla ir koklinėmis krosnimis. Vidurinė patalpa buvo, tur būt, naudojama kaip virtuvė, o, be to, iš jos buvo kūrenamos krosnys, kurios apšildė galinius kambarius. Pastatas buvo su medinėmis lubomis ir greičiausiai vienslaičiu lentelių stogu. Stogas turėjo remtis į šlaitą stiprinančią sieną žemiau masyvaus karnizo, buvusio 4,8 m aukštyje nuo kiemo paviršiaus.

Pastatas, atrodo, yra sudegęs, nes jo aplinkumoje, ypač į vakarus nuo jo, rasta degusių, o tarp suvirtusių krosnių liekanų ir virš plytomis grįstos aslos rasta nemažai kalvio darbo vinių. Atrodo, kad apdegę rąstai, arba bent jų liekanos, buvo išlupti ir panaudoti kurui 1660—1661 m., kai pilis buvo apsupta, ir joje buvusiai kariuomenei trūko ne tik maisto, bet ir kuro. Todėl beveik jokių sienų žymių nebeliko.

Pasirodo, kad dar ir XVI a. viduryje, kai jau buvo statomi didžiuliai mūriniai pastatai su mūro pamatais, mediniai gyvenamieji pastatai buvo statomi be jokių pamatų, sienojai klojami tiesiog ant žemės, panašiai, kaip XIII—XIV a.⁷ Jei sudegusių XIII—XIV a. ir ankstyvesnių gyvenamųjų pastatų vietoje rasta apdegusio molio-tinko gabalų, tai čia tinko gabalų jau nerasta. Atrodo, kad medinės pastato sienos buvo netinkuotos.

Beveik visą buitinių inventorių sudaro nežymus kiekis molinių glazūruotų puodų šukių, kurios daugiausia aptiktos buvusioje virtuvėje.

Antrojo pastato liekanos aptiktos prie kalno papėdėje stovinčio mūrinio gyvenamojo namo rytinio galo, kadaise priklausiusio Žemutinės pilies rūmams, į pietvakarius nuo Onos—Barboros bažnyčios. Šio antrojo pastato atkastas tik pietryčių galas, bet, atrodo, kad jis buvo panašus į pirmąjį.

² A. Swiechowska, Kafle warszawskie. — Szkice Staromiejskie, 164, Warszawa, 1955.

³ Z. Gloger, Encyklopedia staropolska, 2, 304, pav. 2, Warszawa, 1901.

⁴ Radiniai Trakų Kraštotyros muziejuje.

⁵ Radiniai IEM.

⁶ A. Swiechowska, Kafle warszawskie... 164.

⁷ A. Tautavičius, Iš XIV a. Vilniaus gyventojų buities. — Iš Lietuvių kultūros istorijos, 1, 95, Vilnius, 1958.

Šis antrasis medinis gyvenamasis pastatas buvęs pristatytas prie dabar tebestovinčio mūrinio namo šiaurės rytų sienos. Jo pietryčių gale buvęs 3,55×3,6 m dydžio kambarėlis su 30×14,5 cm ir 32×15,5 cm dydžio plytomis išgrįsta asla. Grindų pakraščiai leidžiasi kiek žemyn. Mūrinė gyvenamojo namo siena buvusi kambario viduje tinkuota, panašiai kaip ir šlaitą stiprinanti siena. Medinių sienų liekanų nėra. Panašiai kaip ir pirmajame pastate, rąstai buvo klojami tiesiog ant smėlio. Jokių pamatų nėra. Grindų pakraščiais prie buvusių medinių sienų gana gausu kalkių. Gal būt, sienos

3 pav. Karnizinis 25,5×16 cm dydžio koklis

viduje buvo išteptos — išbaltintos storu kalkių sluoksniu. Prie rytinio kampo išlikęs ne visai tvarkingas 1,7—1,1 m dydžio panašių plytų grindinėlis. Ar nebus čia buvusi kokia priemenė?

Vakariniame kambarėlio kampe stovėjusi krosnis. Išlikęs 90×125 cm dydžio iš plytų mūrytas krosnies pamatas, einęs lygiagrečiai su gyvenamojo namo galine siena. Palikta 30 cm pločio «užpečkė», kad krosnis nesiremtų į šią storą mūrinę sieną ir jos be reikalo nešildytų. Pamatas, matuojant nuo aslos, yra 35 cm aukščio. Apatinės plytų eilės surištos kalkių skiediniu, o viršutinė — moliu. Viršūne išlikusi dalis smarkiai apdegusio krosnies pado, kurio plytos taip pat buvę surištos moliu. Krosnies pamatas buvęs tinkuotas, o padą supa iš koklių mūrytas karnizas.

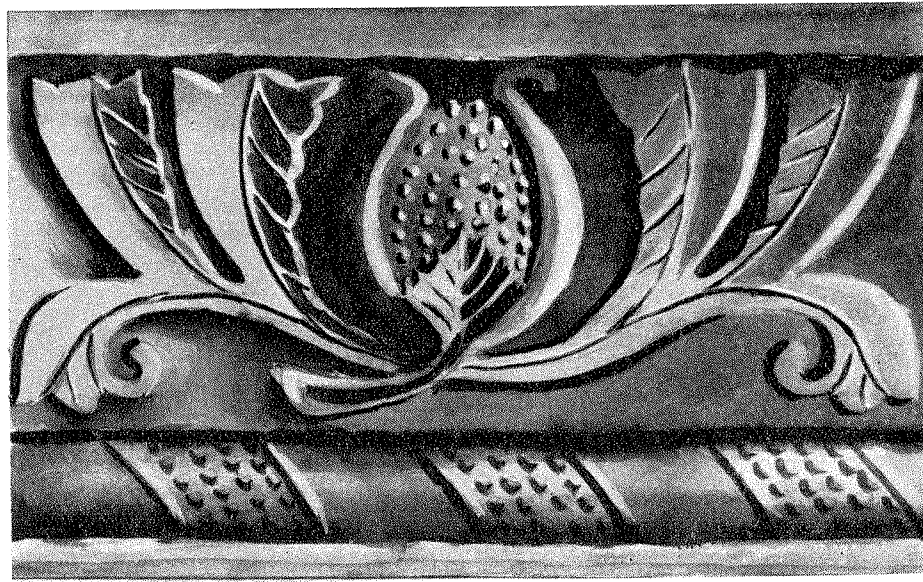
Krosnies šone ir gale nuo aslos karnizui buvo panaudoti vienodai profiliuoti, tamsiai žalia, kartais kiek melsvu atspalviu glazūra padengti nevienodi kokliai. Antai, šiaurės rytų šone prie kampo įmūrytas 23 cm ilgio ir 17 cm pločio koklis su apatiniu pakraščiu einančiu voleliu ir kiek įgaubtu viduriu. Jis visai neornamentuotas. Šalia jo iš kairės pusės gulėjo panašiai profiliuotas 25,5×16 cm dydžio koklis, padengtas gelsvai rusvo atspalvio glazūra. Jis yra su gana sudėtingu ornamentu (3 pav.). Už 4,5 cm protarpio įmūrytas trečias 26×16 cm dydžio koklis, neornamentuotas kaip ir pirmasis. Kampinis karnizo koklis neišlikęs. Pietryčių gale buvę įmūryti panašiai profiliuoti kokliai, bet jų išlikę tik nedideli gabalėliai. Krosnies šone nuo «užpečkės», ten, kur karnizas nelabai matomas, vartoti įvairesni kokliai. Antai,

prie pietryčių galo buvęs įmūrytas 26 cm ilgio žalia glazūra padengtas karnizinis koklis, ant kurio matome du bėgančius šunis, o paskui juos ragą pučiantį varovą (4 pav.). Šalia jo įmūrytas tokios pat formos ir dydžio neglazūruotas koklis, papuoštas stilizuotu augaliniu ornamentu (5 pav.). Trečiasis karnizo koklis panašaus dydžio, taip pat neglazūruotas, o jo ornamentas primena 3 paveikslė pavaizduotą koklį (6 pav.). Karnizo gale prie krosnies

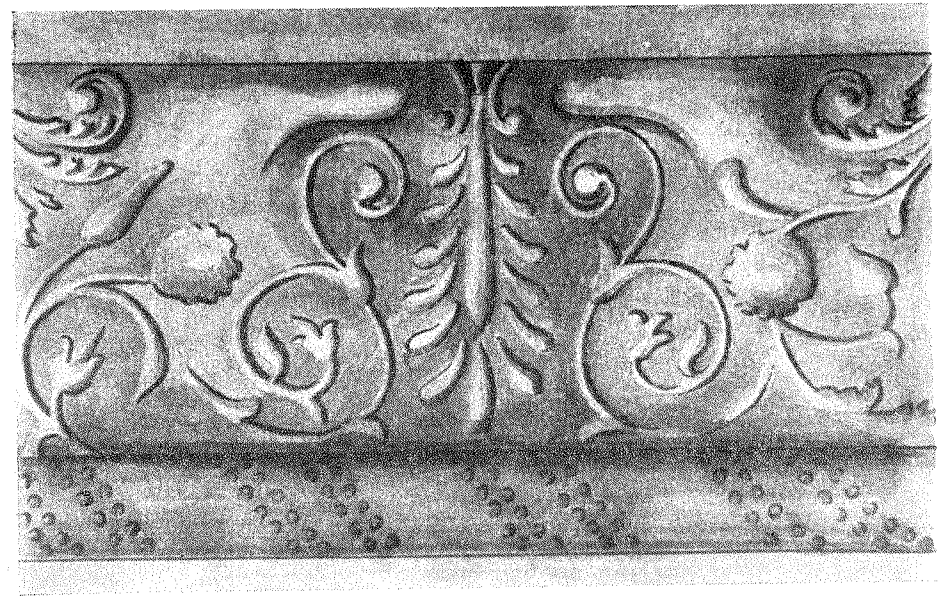
4 pav. Karnizinis 26 cm ilgio koklis

zūruotas koklis, papuoštas stilizuotu augaliniu ornamentu (5 pav.). Trečiasis karnizo koklis panašaus dydžio, taip pat neglazūruotas, o jo ornamentas primena 3 paveikslė pavaizduotą koklį (6 pav.). Karnizo gale prie krosnies

5 pav. Karnizinis koklis

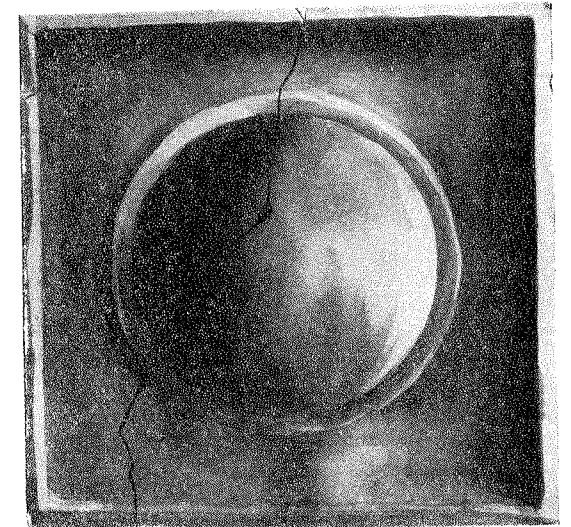
kampo panaudotas paprastas keturkampis neglazūruotas 18×18 cm dydžio koklis su žemo pusrutulio formos iškilimu (7 pav.). Visi karnizo kokliai surišti moliu, o viršutinis karnizo kraštas sutapo su pado lygiu.

6 pav. Karnizinis 22,5×14,5 cm dydžio koklis

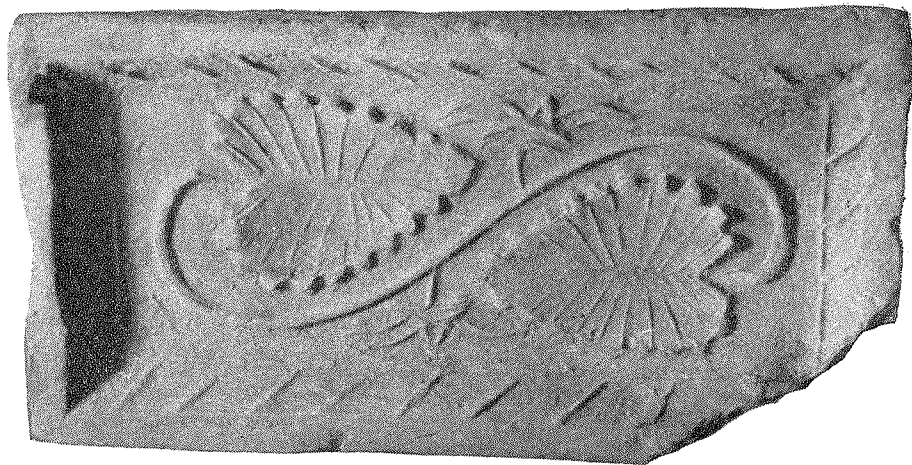
Krosnis virš karnizo taip pat buvusi iš koklių. Aplink jos pamatą ant aslos rasta daug molio ir koklių gabalų. Krosniai daugiausia buvę naudojami kokliai su žemo pusrutulio iškilimu. Jų turime glazūruotų ir neglazūruotų, taip pat kampinių koklių su viename šone pailga, 18,5×9,5 cm dydžio keturkampe įdubusia plokšte ir stilizuota S raide, užbaigta lapeliais (8 pav.). Gana gausu ir koklių su nežymiu keturkampiu įdubimu.

Šalia šių palyginti paprastų koklių, rasta ir kur kas puošnesnių. Antai, ant aslos netoli šiaurinio kampo rastas gerai išlikęs 22×22 cm dydžio neglazūruotas koklis su stambia, smarkiai įgniaužtu kakleliu vaza ir didelėmis «S» formos ašomis bei stilizuotomis gėlėmis (9 pav.). Atrodo, kad krosnies viršuje buvo panašus karnizas iš įvairių koklių kaip apačioje. Taigi, krosnis buvusi pastatyta iš įvairių tiek formos, tiek dydžio, tiek glazūros atžvilgiu koklių. Susidaro įspūdis, kad krosnis yra buvusi pastatyta iš įvairių liekanų, likusių pastatytus krosnis kituose pastatuose.

7 pav. 18×18 cm dydžio koklis su žemo pusrutulio formos iškilimu

Dalis čia aptiktų koklių, kaip, pavyzdžiui, kokliai išgaubtu viduriu, buvo plačiai naudojami Vilniuje. Jų yra Vilniaus Dailės muziejaus fonduose. Rasta tokių koklių ir Trakų salos pilyje⁸. Nemaža jų fragmentų rasta ir 1955—

8 pav. Kampinio koklio su žemo pusrutulio formos iškilimu šoninė ornamentuota plokštė

1957 m. kasinėjimų metu. Daug koklių yra ir su nežymiu keturkampiu įdubimu. Jų turime ne tik iš Vilniaus, bet ir iš Trakų salos pilies⁹. Tuo tarpu karniziniai kokliai su varovu (4 pav.), su stilizuotu augaliniu ornamentu

9 pav. 22×22 cm dydžio koklis su vazonu ir stilizuotomis gėlėmis

(5 pav.) ir kt. Lietuvoje dar nebuvo nei Istorijos-etnografijos, nei Vilniaus Valstybinio Dailės muziejaus rinkiniuose, o šie muziejai turi stambiausius koklių rinkinius respublikoje. Kokliai su gėlių vazonais buvo plačiai paplitę. Jie XVI a. pabaigoje aptinkami ir Lenkijoje¹⁰. Žemutinės pilies teritorijoje šių koklių rasta net keletas variantų, kur nežymiai skiriasi tik pats koklio piešinys. Be to, šalia tokių neglazūruotų koklių, turime ir žalia arba daugiaspalve glazūra padengtų koklių.

Antrajame pastate koklinė krosnis buvo pakuriama iš šiaurės vakaruose buvusios gretimos patalpos be grindų, panašiai, kaip ir pirmajame

pastate. Tačiau šios patalpos liekanos liko neatkastos, liko nepaaiškėjęs klausimas, ar toliau į šiaurės vakarus buvo trečia patalpa, ar ne¹¹.

Krosnies aukščio nebuvo galima nustatyti. Neaiškus ir kambario aukščio klausimas, nes mūrinė gyvenamo namo galinė siena, prie kurios buvo pristatytas šis namas, aukščiau yra padengta storu tinko sluoksniu, ir buvusių lubų balkių lizdų nematyti.

Stogas yra buvęs medinis. Čerpių fragmentų čia nerasta, tarp krosnies liekanų ir ant aslos rasta apdegusių geležinių vinių.

Iš kitų radinių paminėtinos kelios smulkios puodų šukės ir asloje netoli krosnies kampo rastas nedidelis tašyto akmens blokas, paimtas iš statomos Onos—Barboros bažnyčios. Tokiais blokais buvo padengiamos bažnyčios sienos. Čia jis kambaryje buvo naudojamas kėdės vietoje.

Abu pastatai turi daug bendrų bruožų. Abiem būdingi nedideli beveik kvadratiniai kambariai, abu turi koklines krosnis, pakuriamas iš gretimų «juodų» patalpų.

Toks švarių kambarių apšildymas tuo metu buvo visų tobuliausias, nes tik tokiu būdu kūrenant krosnis į švarius kambarius nepatekdavo dūmai. Šis krosnių statymo ir kambarių apšildymo būdas rekomenduojamas jau XVII a. viduryje¹². Iš gretimos patalpos buvo pakuriamos krosnys, apšildžiusios sales ir švarius kambarius Vavelyje ir daugelyje rūmų Varšuvoje. Toks krosnių kūrenimas ypač paplinta Lenkijoje XVII a. antrojoje pusėje¹³. Tuo tarpu Vilniaus pilyje jis naudojamas net paprastuose mediniuose pastatuose jau XVI a. antrojoje pusėje—XVII a. pradžioje. Matyt, panašiai krosnių kūrenimas buvo sutvarkytas ir Vilniaus pilies mūriniuose pastatuose.

Abiejų pastatų medinės sienos statytos be jokių pamatų, netinkuotos. Tokiu būdu, šie pastatai dar turi kai kurių bendrų bruožų su XIII—XIV a. ir ankstyvesniais pastatais. Būdinga, kad jų grindims naudojamos paprastos pailgos plytos, tuo tarpu bažnyčiose ir rūmuose tuo metu buvo naudojamos specialios didesnės kvadratinės plytos.

Šis pastatų paprastumas rodytų, kad jie buvo skirti tarnams ar kitiems nežymiesiems pilies gyventojams. Galėjo šie pastatai priklausyti ir Onos—Barboros bažnyčiai, nes, pagal Zygmanto Augusto testamentą, prie jos turėjo būti pastatyti namai vienuoliams¹⁴.

Rastosis medinių pastatų liekanos rodo, kad dar XVI a. antrojoje pusėje ir XVII a. Žemutinės pilies teritorijoje buvo medinių gyvenamųjų pastatų, mediniais stogais, todėl gaisrų metu, degant miestui, sudegdavo ir pilis.

¹¹ 1958 m. rudenį buvo atkasta likusi šio gyvenamojo pastato dalis. Ji labai sunaikinta XVIII a. pačioje pabaigoje ar XIX a. pradžioje, statant kontraforsą prie papėdėje stovinčio namo šiaurinio kampo, ir XX a. pradžioje, kasant griovį kanalizacijai. Todėl tėra išlikusios menkos liekanos. Iš jų matyti, kad ir šis gyvenamasis pastatas buvęs trijų patalpų. Vidurinė patalpa buvo 2,4 m pločio, išgrįsta plytomis. Šalia paprastų pailgų plytų buvo panaudotos ir 18,5×18,5 cm dydžio plokščios grindų plytos. Šiaurės vakarų gale buvusios trečios patalpos išlikusi tik 1,7 m ilgio dalis, o toliau sunaikinta, kasant griovį kanalizacijai. Patalpa taip pat išgrįsta plytomis.

¹² Krótka nauka budownicza dworów, pałaców, zamków podług nieba i zwyczajów Polśkiego, 13, w Krakowie 1659.

¹³ Krótka nauka budownicza dworów, pałaców, zamków podług nieba i zwyczajów Polśkiego. Opracował Adam Miłobędzki, 69, Wrocław, 1957.

¹⁴ M. Baliński, Historia miasta Wilna, 2, 166—167, Wilno, 1836.

⁸ Visasąjunginės reikšmės architektūros paminklas. Trakų pilis XV amž., pav. 37, Vilnius, 1953.

⁹ Ten pat, pav. 36.

¹⁰ A. Świechowska, Kafle warszawskie..., 169, lent. 33.